

Mind Gelencsér könyve, mind a Műcsarnok kiállítása abban segít, hogy kicsit közelebb kerüljünk a modern magyar filmművészet ikonikus alakjához, Huszárik Zoltánhoz

Elégikus capriccio

Sárdi Krisztina

Bár 1981-ben tragikus hirtelenséggel, mindössze ötvenévesen hunyt el, Huszárik Zoltán maradandó életművet hagyott maga után. Ebből a legtöbben természetesen a Krúdy-novellákból táplálkozó adaptációját, a Szindbád (1971) ismerik, amellyel beírta magát a filmtörténeti kánonba, pár éve még érettségi tétel is volt. Jóllehet sokan, sokféle tanulmányban, cikkben, szakkönyvben elemezték már az egyedi képi világú rendező munkáit, nem született még olyan átfogó igényű, archív fényképekkel, rajzokkal és dokumentumértékű szövegekkel teli kismonográfia, mint amelyet a Magyar Művészeti Akadémia Kiadója adott ki az idei Ünnepi Könyvhétre.

Az MMA Kiadó magyar filmtörténeti sorozatának részeként megjelent Talán mindenütt voltam – Huszárik Zoltán címet viselő kötet, amint azt szerzője, Gelencsér Gábor filmesztéta előszavában is megjegyzi „a megértés igényével készült kritikai dialógus próbál lenni”. Ennek érdekében a könyv egyik felét a Gelencsér által írt elemző tanulmány teszi ki, amely azonban nemcsak az életútra, az életműre és a történelmi kontextusra koncentrálna, hanem új megvilágításba helyezi Huszárik szerzői rövidfilmjeit és a két egész estét betöltő játékfilmet. Mégpedig azzal, hogy az általa is kivételesen egységesnek tartott alkotói stílust annak legfőbb, egyedülálló jellemvonása szempontjából vizsgálja. Gelencsér arra keresi a választ, hogyan oldhatóak fel a Huszárik-recepcióban, illetve a rendező filmjeiben is minduntalan megjelenő ellentmondások: a progresszív vagy konzervatív, népi vagy urbánus, fősodorba tartozó vagy egyéni, kísérletező, avantgárd besorolásra vonatkozó kérdések. Amint azt 1974-es ars poetica-szerű vallomásában ki is mondta, Huszárik folyamatosan a képzelet és

a valóság közötti szintézis megalkotásának szükségét érezte. E törekvés eleve kilátástalan voltának beismerése pedig ott munkál valamennyi filmjében. Ez a látásmód az, ami Gelencsér szerint választ adhat Huszárik művészetének legmélyebb problémájára: a mindent megkérdőjelező, rejtett ironia az, ami feloldja a „formabontó, illetve a hagyományos” jelleg közti ellentmondásokat. Hiszen Huszárik nagyon modern eszközei a néző számára mégis „hétköznapiasnak” hatottak, hatnak.

Gelencsér tanulmánya további részében nyomozásra indul ez után az ironia után, az Elégiától (1965) kezdve a Csontváryig (1980) megmutatja, milyen képi eszközökkel, motívumok beemelésével, szerkesztési elv alkalmazásával jön létre a jellegzetes szerzői stílus. Az elemzés egyik legérdekesebb pontja viszont minden bizonnyal az a táblázat, amely megmutatja, a Szindbád melyik jelenete milyen Krúdy-novella vagy Móricz és Márai tollából származó írás adaptációja.

„Mert akinek a műveivel beszélgetünk, az velünk van” – írja Gelencsér Gábor, ennek megfelelően pedig a kötet második felében Huszárik saját írásaiból, illetve a rendezővel készült interjúkból válogat – olyanokból is, amelyek Lencső László 1990-es Huszárik Breviáriumból kimaradtak. Bepillantunk így Gaál István filmrendezőnek és Dajka Margitnak írt leveleibe, de elolvashatjuk a Vigiliában 1982-ben megjelent színházi kiáltványát is (Bizakodás a színházban). A kötetben közölt interjúk, illetve írok Huszárikról tovább árnyalják a rendező életéről és munkásságáról készült képet, egészen fiatalkori portréjától kezdve Csoóri Sándor Huszárik halálára írt verséig. A Talán mindenütt voltam – Huszárik Zoltán pedig nemcsak, hogy áttekinthető és kiválóan szerkesztett

Pintér Judit filmkritikus munkájának köszönhetően, de a függelékben található forrásjegyzékkel, adatokkal, bibliográfiával együtt igazi dokumentum értékű kötet, kiegészítő DVD-n Mohi Sándor In memoriam Huszárik Zoltán című filmjével, amely további beszélgetésre, elmélyülésre sarkall. A kötetet a filmek jelenetképei, valamint Huszárik grafikai színesítik, illusztrálják.

Ugyanis – bár ezt kevesen tudják róla – Huszárik Zoltán szeretett és tudott rajzolni, amint arról nemcsak a könyvben, hanem az ahhoz lényegében kapcsolódó, a Műcsarnokban rendezett kiállításon is megbizonyosodhatunk. A stílusosan Elégia címet viselő, szeptember végéig látogatható kamarakiállítás két termében a Talán mindenütt voltam-kötetben is feltűnő grafikákat eredetiben láthatjuk, kiegészítve számos más filc-, tus-, ceruzarajzzal és festett portréval. Mind díjnyertes rövidfilmje, az Elégia, mind a Szindbád forgatása előtt rengeteget rajzolt Huszárik, minden bizonnyal inpirációs és reflexív jelleggel. Legtöbb darabja nőalak, lófigura vagy arckép: Huszárik barátait is szívesen lerajzolta. Emellett általa tervezett könyvborítókat és – illusztrációkat (Galgóczi Erzsébet, Mészöly Miklós, Hajnóczy Péter regényei jelentek meg Huszárik-féle borítóval, rajzokkal) is felfedezhetünk a Medve Mihály kurátor által felépített kiállításon. A tárlat legkülönlegesebb elemei azonban a filmek: a rövidfilmek közül nemcsak az Elégia, hanem a Capriccio (1969) is megtekinthető, a Szindbád digitálisan felújított változatát pedig külön teremben, szélesvásznos élvezhetjük. A könyv és a kiállítás nemcsak Huszárikot, a rendezőt hozza közelebb hozzánk, de az embert is: hozzájárulnak ahhoz, hogy jobban megértsük Huszárik Zoltán képi és lelki világát.

Bekészített útipoggyász, rajzok és grafikák a Szindbád haláláról (1969)

Fotó: Bodnár Patrícia